
Harriet Duurvoort

Sociale cohesie moet, met of zonder kunst

Moet en kan kunst een bijdrage leveren aan de sociale cohesie van de stad en aan de uitdagingen waarvoor de multiculturele samenleving zich nu en in de toekomst gesteld ziet? Publicist en cultureel ondernemer Harriet Duurvoort zoekt de antwoorden dicht bij huis, in het Rotterdamse straatje waar zij woont.

Het lijkt er steeds meer op dat de integratie van verschillende bevolkingsgroepen in de Nederlandse samenleving is mislukt. Het vluchtelingendebat, de radicalisering, de voortdurende terreurdreiging en de sterke opkomst van de PVV dragen ertoe bij dat groepen mensen in gesloten zuilen niet alleen volkomen langs elkaar heen leven, maar dat ze elkaar zelfs naar het leven gaan staan. Hoe moeten we zorgen voor sociale cohesie in de stad van de toekomst en kunnen kunst en cultuur daar een rol in spelen?

Geschiedenis van de gemengde stad

Wie in de toekomst van de stad kijkt, ziet Nederlandse steden alleen maar gemengder worden. Maar verschilt de stad van de toekomst zo erg van de stad van vandaag, van die van gisteren? De huidige generatie is gewend aan etnisch

---

divers gemengde steden, of men daar nu zelf veel mee te maken heeft of niet. Sinds 1970 zijn steden als Amsterdam, Den Haag en Rotterdam gaan verkleuren.

Ik ben een midveertiger, van Nederlands-Surinaamse afkomst en geboren en getogen in Amsterdam. Ik geloof dat ik 4 was toen ik voor het eerst bij een Marokkaans vriendinnetje over de vloer kwam. Ik kom uit een creatief nest: mijn Surinaamse vader was etnomusicoloog en cultureel ondernemer, mijn zus balletdanseres bij Het Nationale Ballet. Toen ik in 1970 een zuigeling was, organiseerde mijn vader een bijeenkomst rond Surinaamse muziek in nota bene Het Concertgebouw. Wanneer ik, inmiddels volwassen en ook in het culturele circuit actief, vroeger wel eens gesprekken met hem had over culturele diversiteit en kunst, en het moeizame karakter van die combinatie, lachte hij altijd schamper. ‘Die avond in Het Concertgebouw was hoopvol. Wij hebben zoveel cultuur toe te voegen aan de Nederlandse. Men moet inzien dat het resultaat een nieuwe rijkdom kan zijn.’

Ik zat op een gemengde basisschool en een gemengd vwo. Zo’n 40 procent van mijn eindexamenklas had een biculturele achtergrond. Pas toen ik rechten ging studeren op de universiteit kreeg ik met een wit bolwerk te maken. Daarna, in mijn werkzame leven in de media en de culturele sector, ben ik er nog vaak tegenaan gelopen. Om tegemoet te komen aan het ideaal van de multiculturele samenleving ‘moest’ men daar iets met culturele diversiteit, zonder een idee te hebben hoe, of voeling te hebben met het thema. Inmiddels bestaat sinds alweer een jaar of tien de bevolking van steden als Amsterdam, Rotterdam en Den Haag voor de helft uit niet-westerse allochtonen. Het merendeel van de media en de culturele sector is nog steeds een wit bolwerk, waar geen enkele affiniteit met de multiculturele realiteit van alledag is.

De wereld in een straal van 500 meter

Tien jaar geleden verruilde ik Amsterdam voor Rotterdam. Onderdeel van wat ik inmiddels wel kan betitelen als een ‘kleine creatieve vlucht’ van de hoofdstad naar de havenstad. Amsterdam was onbetaalbaar voor iemand die als creatieve freelancer een huis wilde kopen. Rotterdam bood als enige Nederlandse stad een groot-

stedelijke omgeving, in combinatie met grote, goedkope huizen.

‘Superdiversiteit’ kenmerkt het rommelige Rotterdamse volksbuurtje waar ik woon, Carnisse. De hele wereld, elk continent, bont en willekeurig samengeraapt binnen een straal van 500 meter. En toch ook oer-Hollands, tenminste oer-Rotterdams. Ik ben een metropolenmens. Als kosmopoliet aard ik hier beter dan in een homogene Vinex-wijk, maar ieder zijn meug. Natuurlijk zijn de spanningen in de samenleving ook in mijn overwegend arme volksbuurt voelbaar. Net als de allochtone groepen is ook de autochtone groep versplinterd. De witte arbeidersklasse is hier in tegenstelling tot Amsterdam, waar deze groep wegtrok, in al haar schakeringen nog ruim vertegenwoordigd. Verder is er een bloeiende kunstenaarsscene en is zelfs de aloude ‘refozuil’ in onze buurt aanwezig dankzij twee grote gereformeerde scholengemeenschappen, bevolkt door leerlingen die overwegend in de Hoekse Waard wonen, maar in de pauzes uitwaaiëren naar het park of het winkelcentrum Zuidplein, samen met de rest van de bewoners. Zuidplein is een *mall* van Amerikaanse proporties, het grootste overdekte winkelcentrum van Nederland. De rest van de buurt bestaat uit extreem veel zuilen en zuiltjes. Oude zuilen: Turken, Marokkanen, Chinezen, Surinamers, Antillianen. Nieuw en rijk vertegenwoordigd in de buurt: de Oost-Europeanen: Polen, Bulgaren, Bosniërs, Hongaren. Een Iraakse grootgrutter begon een grote Oost-Europese supermarkt, die inmiddels het hart vormt van het ‘klein Polen’ dat ons wijkje ook herbergt. Daarnaast Grieken, Portugezen, Brazilianen, Ghanezen en meer. Al deze groepen hebben in de buurt hun eigen winkels en, tot mijn genoegen, afhaaltoko’s. Nigerianen treffen we bij een Nigeriaans belhuis annex winkel van Sinkel om de hoek. Je kunt er Nollywoodfilms halen met tot de verbeelding sprekende titels als *Skelewu babes* (sexy) of *Spirit Girl 2* (eng), haarrelaxers, gedroogde vis en belkaarten kopen, en naar verluidt de beste fufu van Rotterdam. De moskeeën zitten vol, de zwarte kerken ook. De Latijns-Amerikaanse kerk van om de hoek viert eens per jaar een optocht die door mijn straatje voert. Met Antilliaanse drums en een vlaggenparade. Want iedereen is vertegenwoordigd: Puerto →

Ricanen, Antillianen, Dominicanen, Mexicanen, ga zo maar door. Er is zelfs een EU-vlag. De hele wereld zoekt dus rommelig zijn weg in mijn straatje. We delen de openbare ruimte, maar wat nog meer? Hoe kun je in vredesnaam mensen bij elkaar brengen die ogenschijnlijk nauwelijks de behoefte hebben iets met elkaar te maken te hebben?

De kunstscene

Midden in deze volkse wereldwijk runnen mijn burens een wijnbar en lunchcafé. Het is een plek om *De Groene* te lezen, waar Rotterdammers uit het zuiltje van de 'culturele types' elkaar treffen. Ze organiseren regelmatig concerten. 'Ik hou me totaal niet bezig met sociale cohesie', zegt beeldend kunstenaar en uitbater Gilbert van Drunen. Maar intussen gebeurt het in het cafeetje wel. Vrouwen met hoofddoekjes, een oudere buurvrouw die aan het breien is, het is toch een divers gezelschap dat aanloopt voor een kopje thee en een stukje biologische taart. Niet in de laatste plaats dankzij zijn vrouw Lies Klaus, die zeer actief betrokken is bij de buurt.

Ik heb voor een lunch in het café afgesproken met cultureel ondernemer Peter Steffers, waar ik hem interview voor een theaterproject. Ik vraag hem wat hij ervan vindt: kunst en sociale cohesie. Hij vat het meer op als een vraag of kunst toegankelijk moet zijn voor uiteenlopende groepen. Hij vertelt dat tante Miep, een van de kleurrijke oude dametjes uit de volksbuurt waar hij woont, het Oude Noorden, hem eens vertelde dat ze zo van opera hield. Dat ze als kind allerlei opera's geleerd had van een oude oom, maar dat ze nooit geld hadden om eens naar een voorstelling te gaan. 'Dat liet ik mij geen twee keer zeggen. Ik heb wel wat connecties, belde de Rotterdamse Schouwburg en zo kon tante Miep een keer op een prachtige plek naar de opera. Ze had haar mooiste jurk aan. Het was alleen wel een puntje dat ze zo enthousiast was dat ze

sommige stukjes probeerde mee te zingen. Dus het sjieke operapubliek keek meer dan eens geërgerd op naar dat rare vrouwtje van 85 met haar kraakstem.'

Maar eigenlijk, benadrukt hij, heeft het hem altijd bevreemd dat iedereen maar naar de schouwburg zou moeten. 'Ik hou van theater, net zoveel als ik van Feijenoord hou. Maar ik zou iemand toch ook niet dwingen mee te gaan naar Feijenoord als het zijn ding niet is.' Ik moet aan Boijmansdirecteur Sjarel Ex denken, die ik jaren geleden interviewde voor een documentaire en een publicatie over kunst en culturele diversiteit. 'Kijk, als je liever naar Blijdorp gaat omdat je meer met beesten hebt dan met beeldende kunst, moet je dat vooral doen.' Wel was hij van het culturele verheffingsideaal: de ouders van sommige allochtone kinderen hadden het museum bekritiseerd omdat Breitner er hing – 'blote, vieze plaatjes'. Het stemde hem tevreden dat hij de kinderen iets anders kon leren dan de opvattingen thuis.

Idols

Tot op zekere hoogte deel ik dat verheffingsideaal. Kunst kan verheffen, emanciperen, prikkelen, de geest scherpen, provoceren. Maar samen sporten of barbecueën is misschien wel effectiever bij het realiseren van maatschappelijke binding en een verantwoordelijk saamhorigheidsgevoel. Want kunst en cultuur zijn niet altijd een bindmiddel. Ze kunnen een ontoegankelijke manier van communiceren zijn. Vaak is het voor de gewone man, van welke afkomst dan ook, te veel gevraagd om meer reactie op kunst te geven dan een lichte, onzekere ergernis omdat hij er geen touw aan vast kan knopen en denkt dat dat komt omdat hij niet heeft doorgeleerd.

Misschien is het ook wel oneigenlijk om dit van kunst te vragen. Kunst als middel, leidt dat niet automatisch tot slechte kunst? En laten we wel wezen: economie, onderwijs, welzijn, zijn die niet veel urgenter dan kunst? Sociale cohesie omwille van de sociale cohesie is anno nu van wezenlijk belang voor onze samenleving. Meer dan *l'art pour l'art*, dat er toch vooral is voor de liefhebber. Maar vooruit, het is mooi meegenomen als de kunsten reflecteren op de bijdrage die zij zouden kunnen leveren aan dat doel.

Hoe kun je mensen bij elkaar brengen die nauwelijks de behoefte hebben iets met elkaar te maken te hebben?

Wat moeten we dan voor kunstproject bedenken om al die mensen het gevoel te geven dat ze iets wezenlijks delen? Wat daar het beste voor zorgt, is waarschijnlijk een zomers song-festival à la *Idols* in het park. Met hapjes uit verschillende windstreken en ranja en springkussens voor de kleintjes. Dergelijke activiteiten worden al wel georganiseerd en ze zijn een groot succes. Alle kandidaten nemen hun eigen achterban mee en iedereen heeft het top naar zijn zin. Om sociale cohesie met kunst en cultuur te bevorderen moet je openstaan voor het ontwikkelen van projecten die toegankelijk zijn voor een breed en divers publiek. Dat betekent dat je soms het smalle, hoge kunstbegrip moet loslaten. ●

Advertentie

TIJDSCHRIFT VOOR LANDSCHAPSARCHITECTUUR EN STEDENBOUW

BLAUWE KAMER

MAART 2016
€19,50

#1

Dossier Almere /
Anti-stad zoekt zijn identiteit

De Grensmaas is van iedereen
Adri Duivesteyn: 'Almere heeft veel aan zelfbouw verdiend'
Arnhem Centraal maakt belofte niet helemaal waar

Rogier van den Berg: 'Werken in Somalië vind ik heerlijk'
Hoe de bedrijventerreinen het oude Almere redden
Rivierverruiming geeft Nijmegen stadsleidend

Blauwe Kamer is vernieuwd!

- vier keer per jaar dubbeldikke nummers
- thematische dossiers en een jaarboek
- 8 x per jaar een e-zine met recente projecten, nieuws, tips, columns en blogs. Met beeldreportages en video.

Laat uw e-mail adres achter op blauwekamer.nl en ontvangen een gratis proefnummer van het e-zine! Of neem een proefabonnement (1 nummer en 2 e-zines voor € 20,-).

BLAUWEKAMER.NL